

(Na) New Public Brutalism? Leiderschap als teken van de tijdgeest

Prof dr Mark van Twist

(Conferentie Polarisatie & Leiderschap - 16 april 2025)

Tijdgeest & taaltekort: wat is *dit*?

Volstrekt buiten de bestaande kaders:

Rechtmatig? Niet zekerheid bieden maar chaos creëren en onvoorspelbaarheid

Doeltreffend? Instrumentele idee van presteren vervangen door symbolische orde

Inclusief? Niet vervlechten en verbinden maar polariseren en schofferen

Responsief? Geen publieke dienstbaarheid maar schaamteloze zelfverheerlijking

Tijd voor taal...

Misverstanden wegnemen

Je ziet *omdat* je het zegt

Groenland in de aanbieding?

Kaderende kracht van taal:

- ✓ Veel 'weten' is van horen zeggen
- ✓ Onbenoemd maakt onbestemd
- ✓ Dus: werken aan 'woordenschat'
- ✓ Klopt het wel? 'Meer met ongeveer'

Woorden *zijn* daden

‘Golf van Amerika’

Performatieve kracht van taal

- ✓ Woorden spreken = dingen doen
- ✓ Taalhandelen: woorden aan het werk!
- ✓ Dwaas: taal met taal bestrijden
- ✓ Pas op voor ‘verbaal vandalisme’

Verwar ‘werkkelijk’ *niet* met ‘waar’

‘Build that Wall!’

Functionele ficties zijn alom:

- ✓ Veel weten is van horen zeggen
- ✓ Bodem onder onze beweringen?
- ✓ Het ‘eerlijke’ verhaal?
- ✓ Wat stand houdt is waar

Lullen is poetsen!

‘Regeren per decreet’

Niet aansprekend, wel spraakmakend:

- ✓ Onbenoemd? Onbestemd
- ✓ Werken aan woordgeboorte
- ✓ Wordenwedloop: overtreffende trap
- ✓ ‘Enactment’ – wet waarmaken

Taal is dus *niet* neutraal

‘Flagged Words’

- ✓ ‘Vrijuit spreken’ is machtsuitoefening:
- ✓ ‘Woke terreur’ & ‘taalpolitie’
- ✓ Foute grappen: slechts ironie..... !?
- ✓ Ook nog oppassen met ‘appropriation’
- ✓ Mond houden dus? Nee – ‘silencing’

Taal voor tijd...

De tijdgeest woorden geven

'Dutch politics is also brutal..'

'This job is quite tough, but
Dutch politics is also brutal'

New Public Brutalism...

'Make America Great Again'

Taal van de overtreffende trap:

- ✓ Hyperbool gebruik als stijlkenmerk: 'total disaster, it's the worst, it's fake.'
- ✓ Extreme bijvoeglijk naamwoorden: 'great job, fantastic work, huge victory.'
- ✓ Expert-evidentie: professor? Nee, omdat ik het zeg: 'Believe me, it's true'

(1) Spreken in superlatieven

New Public Brutalism...

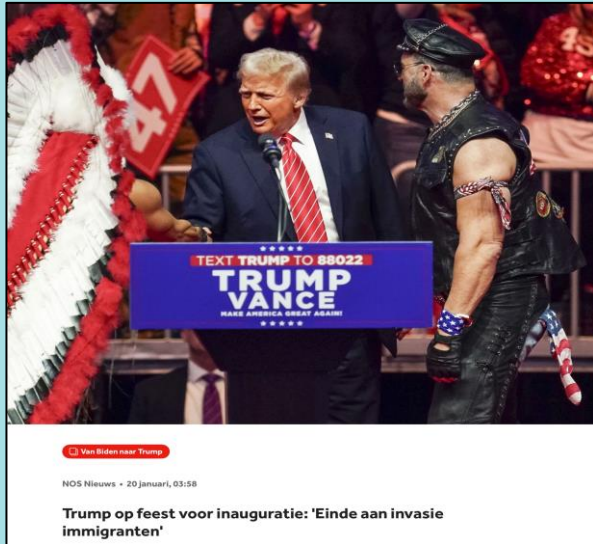

'The Chosen One'

Narratief van 'win-lose' strijd:

- ✓ Binaire framing: They are not after me, they are after you, I am just in the way'
- ✓ Hyperpersoonlijk: 'Sleepy Joe' & 'Crooked Hillary', 'Governor Trudeau'
- ✓ Mythologiserende metaforen: 'Jesus is my saviour, Trump is my president'

New Public Brutalism...

'Ze eten huisdieren'

Politieke epistemologie: 'waar maken'

- ✓ Aggressieve modale werkwoorden: 'we must, we will, we should'
- ✓ Woordenschat vol geweldadigheid: 'American carnage', 'final battle', 'we must fight', 'be brutal, be tough',
- ✓ Ontwrichtende onvoorspelbaarheid: 'madman theory' & 'briljante almacht'

New Public Brutalism...

'Mar el Gaza'

Politieke correctheid? De waarheid zeggen

- ✓ Gebrek aan tact als oprechtheid: 'Saying the corrupt part out loud'
- ✓ Gebruik van leverage: 'Attack, attack, attack!', 'Deny everything', 'I don't believe in apologies'
- ✓ Foute humor als wapen: 'Take him seriously, not literally'

(4) Schaamteloos schofferen

New Public Brutalism...

- Complotdenken & wakker worden-oproep:
- ✓ Gezagscrisis: ‘Government is broken’, ‘system is rigged’, ‘stolen elections’
  - ✓ Berichtgeving: ‘Fake news media’, ‘post truth’, ‘altnernative facts’
  - ✓ Publieke zaak? ‘Deep state’ & ‘Drain the swamp’, ‘Fraud, waste and abuse’

New Public Brutalism...

'You're fired!'

Public Service Motivation?

- ✓ Interventies: 'wielding the chainsaw', '5 things you've accomplished today?', 'shock and awe...' & 'job slashing'
- ✓ Bevoegdheden: 'Special advisor' Musk as 'head of DOGE'
- ✓ Volgelingen in positie: 'Personal coterie', 'partisan appointees'

New Public Brutalism

‘So what’s new?’

- Klassieke kwesties in ‘nieuw jasje’:
- ✓ Ideologisch & retorisch: populisme, demagogie
  - ✓ Risico autoritair bestuur: autocratie, tirannie, dictatuur
  - ✓ Bekende kritiek: ‘zonnekoning gedrag’, ‘maffiapraktijken’, ‘bananenrepubliek’

New Public Brutalism

‘Ik ben geen stempelmachine!’

- ✓ Politiek als antipolitiek, door zichzelf steeds als buitenstaander neer te zetten
- ✓ Verlangen naar daadkracht als tegenhanger van deliberatie
- ✓ Sterk antagonisme tussen volk & elite, gevoed door ressentiment en rancune
- ✓ Veronderstelde eenduidigheid in angst en boosheid, tegenover ‘vijandige vreemde’
- ✓ Eis van onmiddellijkheid van luisteren naar ‘wil van het volk’

(2) Brutalisme in de polder?

New Public Brutalism

~~NOODWET~~
~~SPOEDWET~~
ASIELWETTEN

Je ziet het wel, maar begrijpt het niet:

- ✓ *Instrumentele logica*: dat werkt toch niet, dat is naïef, amateuristisch, niet diplomatiek, geen goed politiek handwerk
- ✓ *In de symbolische orde*: niet perse iets willen bereiken maar ergens voor staan, strijd aangaan, verzet als brandstof, ‘alles wat je aandacht geeft groeit’...

Taal voor de toekomstige tijd?

Anders leren (tegen-)spreken

Tijdgeest & taaltekort: *taal voor deze tijd*

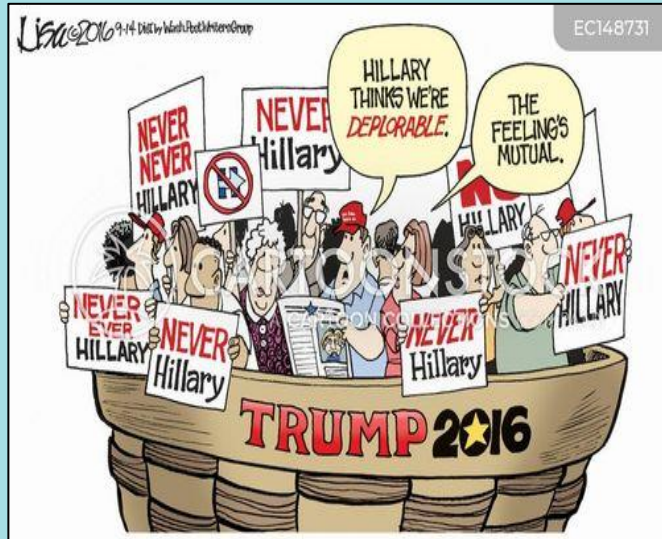
‘Wake up call’

- ✓ ‘In the rebound?’ Systemeffect: Dit komt als een boomerang weer terug...
- ✓ ‘Blessing in disguise?’ Gezamenlijke vijand: mobiliseren van goed fatsoen...
- ✓ Moreel appel: Zo gaan we dat hier dus niet doen...

Anders leren (tegen-)spreken

Brutalisme in de polder?

(a) Ontmaskeren & terugslaan: 'confronteren'

- ✓ Alles wat je aandacht geeft groeit: zuurstof voor debat
- ✓ Bevestiging van wij-zij verhaal: elite valt ons aan
- ✓ Escalatie door uitlokking van tegenreacties
- ✓ Indruk van arrogantie en illusie van morele superioriteit

Brutalisme in de polder?

(b) Meebewegen & inkapselen: 'appeasement'

- ✓ Normalisering van (voorheen) extreme ideeën
- ✓ Verlies van eigenheid en geloofwaardigheid
- ✓ Hellend vlak van het politieke midden: uitholling
- ✓ Succes op korte termijn maar falen op lange termijn

Brutalisme in de polder?

(c) Uitsluiten & negeren: 'cordon sanitaire'

- ✓ Ruimte voor martelaarschap en slachtofferschap
- ✓ Monddood maken groepen wakkert polarisatie aan
- ✓ Indruk wekken van vluchten voor inhoudelijke confrontatie
- ✓ Verwijt van hypocrisie bij coalities bedoeld uit te sluiten

Polarisatiekaart – ‘pushers & joiners?’

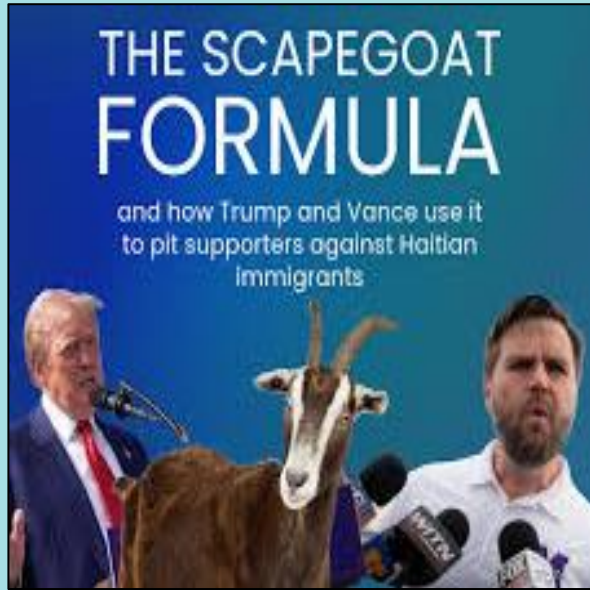

‘Retribution’

Monddood maken van oppositie:

- ✓ ‘Silencing’: geen recht van spreken, uitsluiting, vervolgen
- ✓ ‘Checks & balances’: tegenkracht, slopen instituties
- ✓ Vox populi: meerderheid aan het woord, stem van het volk

Polarisatiekaart – ‘the scape goat’

Figureren in het ‘frame’ van de ander:

- ✓ *Begrijpende* taal wordt voorgesteld als begripvol: heulen met de vijand
- ✓ *Verbindende* taal wordt weggezet als wollig, onscherp: deugmens, wegkijker, vaagneus
- ✓ *Zorgvuldige* taal wordt als behoedzaam en omzichtig: bangerd, slapjanus

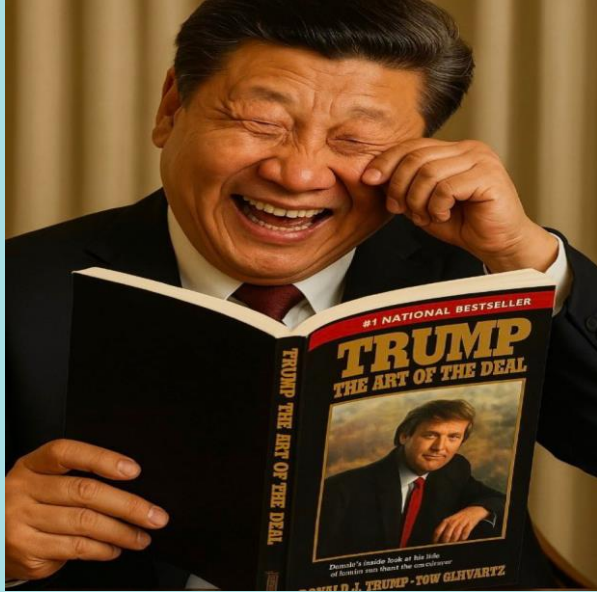
Polarisatiekaart – ‘the silent’

Stilte als teken van

- ✓ Verzet? weigering om mee te praten, afhaken, zwijgend in opstand
- ✓ Taaltekort? onvermogen om jezelf verstaanbaar te maken, onzegbaarheid
- ✓ Belang van vertegenwoordiging: invullen van het *woordvoederschap*?

#Maarhoedanwel?

‘Tariffs’

Anders (leren) tegenspreken:

- ✓ ‘Morele ambitie’? benoemen gericht op waarden(herstel) en niet op opinies
- ✓ ‘Taking the war out of our words’? Niet waarom maar waardoor.
- ✓ ‘Destabiliserende humor’? Van inhoud naar betrekkningsniveau.

(a) Aansprekend leiderschap!

#Maarhoedanwel?

‘Tariffs’

Anders (leren) tegenspreken?

- ✓ ‘Woordgeboorte’: onderscheidingen maken die zorgen voor andere polen
- ✓ ‘Multi-issue benadering’: ontsnappen aan de polen door meervoudig maken
- ✓ ‘A-symmetrische framing’: niet tussen de polen zoeken, maar dwars daarop

Tijdgeest & taaltekort: *wat is dit?*

(a) Soeverein (durven) zijn – qua standpunt:

- ✓ Tegengaan van controle en invloed door buitenlandse mogendheden
- ✓ Weerbaarheid vergroten bij inmenging door versterken strategische autonomie
- ✓ Onafhankelijk en zelfvoorzienend zijn door lokalisering capaciteit/competentie

Tijdgeest & taaltekort: *wat is dit?*

Dit niet!

- (b) Soeverein (durven) zijn - qua stijlbereik:
- ✓ Confronterend, maar wel in verbinding
  - ✓ Ingetogen, maar zeker niet bang
  - ✓ Niet hoogmoedig, wel eigenmachtig
  - ✓ Onaantastbaar, waardig – juist ook in context van onzekerheid & onveiligheid...

Contactgegevens

Nederlandse School voor Openbaar Bestuur

Prof dr M.J.W. van Twist

Lange Voorhout 17

2514 EB Den Haag

telefoon: 070-302 4932

e-mail: twist@nsob.nl

Meer lezen/weten?

Zie: 'Woorden wisselen'

